

Pevně věřím, že vážený čtenář této knihy můj přístup ocení a nebude v něm (chybně) vidět pokus vystupovat jako nějaká krajní obdivovatelka paní Zemanové, nýbrž pochopí mou snahu napsat docela normální text, který se snaží zobrazit současnou první dámou jako ženu, jako osobnost, a vzdát hold jejím lidským kvalitám.

(Autorka)

„Před listopadem jsem taky předpokládala, že dokončím školu a bude následovat klasická pedagogická dráha. Tehdy bych si troufla učit na střední, ale dnes už ne.“

(Ivana Zemanová ve vzpomínce na svou původně zamýšlenou profesi)

Ivana Zemanová Jak šel život

Současná první dáma, někdejší manželka ministerského předsedy a především manželka *Miloše Zemana* a matka dcery *Kateřiny Zemanové* paní *Ivana Zemanová* se narodila dne 29. dubna roku 1965 v *Novém Městě na Moravě* jako *Ivana Bednarčíková*, dcerka *Anastázie a Pavla Bednarčíkových*. U rodačky z Vysočiny jistě už na první poslech zaujme především její dívčí příjmení, které zní tak trochu slovensky. Má to samozřejmě své racionální vysvětlení, neboť otec paní *Ivany Pavel Bednarčík* byl skutečně Slovák, pročež i právě proto se cítí být paní *Ivana* dodnes doma jak v Čechách, tak i na Slovensku. Otec paní *Ivany* pocházel z oblasti *Spišské Belé* a narodil se do ještě poměrně klasické prvorepublikové rodiny, do klasických poměrů tehdejší doby. Od mladých let se vyznačoval studijními sklony a projevoval zájem o literaturu. I proto se, když přišel čas, rozhodl studovat na gymnáziu, konkrétně na gymnáziu v *Popradě*. Nejlepší roky jeho mládí bohužel fatálně narušila nová doba, jež začala proměňovat postupně

všechna dosud platná měřítko k nepoznání. Jeho zdravý, racionální životní postoj tehdy nebyl pro novou vládnoucí společnost příjemný a přijatelný, a tak se pro absolutně smýšlející dobu po roce 1948 stal krátce po roce 1949 i on – vedle celé řady dalších intelektuálů, mladých studentů a naopak staré, zkušené prvorepublikové elity – jakýmsi nepřítelem poúnorového režimu. V době, kdy pomalu přicházel vrchol zrůdného procesu s Miladou Horákovou, doktorkou práv a brilantní intelektuálkou, vykonával otec paní Ivany trest, který mu komunistický režim udělil. Toto nešťastné období našťastí přežil, ale bohužel mu zůstala nejen „nálepka“, kvůli níž nemohl dlouhá léta nastoupit žádnou důstojnou práci ani získat přiměřený životní standard, ale současně se toto období výrazně podepsalo i na jeho zdravotním stavu. Boj ovšem nevzdával v žádném případě a tvrdě vytrval. Osud ho později přivedl na Moravu, kde pracovní setrval v *Rožné*. A právě zde, přímo na místní roženské poště, se začala psát zcela nová kapitola jeho života. Zamiloval se totiž do o sedm let mladší slečny *Anastázie Plánkové*, již pojal nejen za svou manželku, ale zároveň s ní nakonec přivedl roku 1965 na svět milovanou dceru Ivanu Bednarčíkovou.

Chvilí to vypadalo na dokonalou rodinnou idylku, i když za velice krušných podmínek. Manželé Bednarčíkovi stále doufali v lepší zítřek. Bohužel však v momentě, kdy by to byl jen málokdo čekal, zasáhl osud znovu, tentokrát velice zle. Těžké práce a zejména trest, který byl panu Bednarčíkovi v mládí udělen, zasáhl jeho zdravotní stav natolik, že v pouhých sedmatřiceti letech podlehl vážné nemoci. Paní Anastázie zůstala s dcerou a synem *Petrem*, bratrem paní Ivany, na všechno úplně sama a velmi malá dcerka

Ivana neměla ani možnost si svého otce pořádně zapamatovat. „*Nepamatuji si na něj. Zním ho z fotografií a vyprávění maminky. Nevím nic ani o tatínkově rodině na Spiši... Maminka se už neprovdala. Nejsmutnější byly pro mě v dětství dlouhé hodiny čekání na její návrat z práce,*“ vzpomínala na smutnou historii svého dětství paní Ivana v roce 1998 v rozhovoru pro Lidové noviny. Podobně odpovídala také v rozhovoru s redaktorkou *Magazínu Práva Ivanou Hudcovou*: „*Tatínka si nepamatuji; zemřel, když mi byly tři. Babička, když jí na mně něco vadilo, říkala, že mám jeho povahu. A bratr? Petr je o čtyři roky starší a můj pravý opak. On je klidný, já ne. Já pořád potřebovala společnost, jemu stačila knížka.*“

Ovšem navzdory tomu, jak dost smutné zdály se tenkrát být vyhlídky do budoucna, bojovala spolu se svou maminkou statečně. Byla mamince oporou a s přibývajícím věkem se jí snažila nejen co nejvíce pomoci doma, ale současně ji i potěšit svou bystrotou a šikovností. Zřejmě právě po tatínkovi, který doma udržoval literární záliby a vybudoval početnou knihovnu, byla paní Ivana již od dívčích let učenlivá a intelektuálně zaměřená. Po ukončení základní školy v *Bystřici nad Pernštejnem* pokračovala na gymnázium a později nastoupila i na studia tak trochu vysněná – univerzitní.

Milé vzpomínky má dnešní první dáma především na základní školu a gymnázium, kde si rozuměla nejen se spolužáky, ale rovněž s učiteli, s nimiž jako hodné, pilné a poslušné děvče neměla nikdy žádné neshody. Zřejmě nejoblíbenější členkou pedagogického sboru byla paní Ivaně, jak sama uvádí, její učitelka z první třídy – paní *Lýdie Cimlová*. Na její vřelý, fundovaný a trpělivý přístup k dětem prý velmi ráda a s láskou vzpomíná dosud. „*Záviděla jsem*

14 *poškolákům, že s ní mohou být déle. Asi jsem moc nezlobila, a tak jsem si přání zůstat po škole zařídila tak, že jsem vědomě občas neudělala úkoly,*“ prozradila roku 1998 paní Ivana. Tato léta, tedy „období školačky“, už však byla spojená s *Bystřicí nad Pernštejnem*, místem, kde z paní Anastázie a dívky Ivany postupně opadávaly těžkosti minulých roků, a mohly tak začít alespoň trochu plnohodnotný nový život, do kterého se pozvolna znovu vracela také radost, štěstí a smích.

Na gymnáziu se brzy projevilo nejen Ivanino jazykové založení, ale zároveň i zručnost a šikovnost v předmětu, jemuž se dodnes říká *základy administrativy* čili hovorově hodiny *psaní na stroji*. To byl předmět, ve kterém skutečně enormně vynikala. Psaní jí dokonce šlo natolik dobře, že nejenže z něho platila za nejlepší ze třídy, ale zároveň se jí dostalo možnosti poměřit své síly se studentkami z ekonomických škol na speciální krajské soutěži v psaní na stroji. Do soutěže tehdy přišla „jen jako gymnazistka“, ale o to větší bylo překvapení, když se nakonec právě ona stala před všemi slečnami z „ekonomek“ absolutním vítězem. O šikovnosti paní Ivany v tomto předmětu prý nikdy nepochybovala ani její učitelka základů administrativy a současně hlavní iniciátorka jejího přihlášení do soutěže – *Ivana Slámová*. „*Měla jsem dívky k tomu, aby se na stroji naučily psát velmi dobře, aby si tím pak při studiích mohly přivydělávat. Ona patřila k těm, co se tomu opravdu věnovaly. Byla velmi ctížádostivá a nadchlo ji to tak, že si udělala z psaní a hospodářské korespondence i státní zkoušku. Když něco opravdu chce, je velmi rozhodná. Požadavek na státnici bylo 200 úderů za minutu a ona dokázala psát rychlostí 400 úderů za minutu. Věnuje-li se tomu pořád, je*

nyiní s počítačem tak na šesti stech úderech,“ zavzpomínala paní Slámová v rozhovoru pro MF Dnes. A současně také nastínila, jak vlastně taková výuka základů administrativy vypadá, když se objeví někdo tak rychlý, jako byla paní Ivana. „*Měli jsme tu pána, který u mechanických strojů obrušoval páčky s těmi písmeny tak, aby to šlo velmi lehce a rychle se to vracelo. Jinak by se jí to při takové rychlosti psaní zasekávalo. Vždycky to obrousil, pak ona chvíli psala, on to zase přibrousil, aby to měla pro sebe na míru, až to bylo perfektní.*“ Uvedený předmět není a ani nikdy nebyl na výuku úplně jednoduchý, neboť nepatří k těm předmětům, na které stačí mít tužku a papír. Musím zavzpomínat na své absolvování dnešních *technik administrativy*, které se vyznačuje také tím, že každý student musí mít k dispozici vlastní psací stroj (nikoliv PC klávesnici, ale skutečný stroj) a primárně se musí nejdřív naučit dokonale, poslepu ovládat prstoklad – na zaslepených klávesách. Teprve potom se přistupuje k vylepšování přesnosti a rychlosti... Předmět z nejsnazších to tedy rozhodně, domnívám se, není, a proto velice obdivuji každého člověka, který má dar, jakým byla obdařena právě paní Ivana, a zvládá tuto činnost v tak obdivuhodné rychlosti a přesnosti.

V Bystřici setrvala studentka Ivana až do maturitní zkoušky, již zvládla jako intelektuálně založená dívka snadno a bez jakýchkoliv problémů. Psal se rok 1983, a protože gymnázium absolvovala s vyznamenáním a studijní sklony prokazovala dlouhodobě, rozhodla se pro studium na vysoké škole, kde by mohla své schopnosti a talent plně rozvinout. Okolí jí navíc další studium pro její nesporný talent mnohokrát potvrdilo. Stačilo tak jen vybrat vhodný obor, do kterého by své mladé síly a odhodlání napřela. Vzhledem

k tomu, že ji již od raného mládí přitahovala kultura, umění a historie Francie a především francouzský jazyk, nemusela dlouho přemýšlet o tom, kam se přihlásit. Současně se závěrem studií na gymnáziu proto podávala přihlášku na *Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity (pozn.: tehdy Jana Evangelisty Purkyně) v Brně* – obor – romanistika. První pokus mladé cílevědomé dívky ale bohužel, jak to ještě do nedávna bývalo poměrně časté (sama se na to pamatuji), napoprvé nevyšel a studentku Ivanu na vysokou školu nepřijali. Musela to tehdy být nepříjemná situace, ale tou dobou nikoliv výjimečná. Dostat se na vysokoškolská studia na první pokus nebylo ani pro řadu dnes běžně úspěšných lidí s tituly samozřejmé a neudělat přijímací zkoušky napoprvé rozhodně nebyla žádná ostuda. Zejména tehdy, šlo-li o zajímavý, výběrový či hojně vyhledávaný obor. Mnoho lidí tak z výběru vypadlo nikoliv pro neznalosti, nýbrž spíše pro enormní zájem a omezený počet plánovaných míst. Paní Ivanu rozhodnutí o nepřijetí zklamalo, ale neodradilo. Rozhodla se osamostatnit a odstěhovat se do Brna, kde se ubytovala v tehdy nedávno vystavěném, moderním bytovém komplexu *Žabovřesky* a našla si práci v administrativě bývalého nábytkářského průmyslu. Pracovala a ve volném čase se věnovala svému koníčku – učení francouzského jazyka. Postupně přicházející soběstačnost a relativní finanční nezávislost ji však neodlákala od jejího snu, kterým bylo absolvovat vysokoškolská studia. Ve volných chvílích proto dále pečlivě studovala i témata k přijímacím zkouškám s vírou, že příští zkoušky již zvládne. Jak si naplánovala, tak učinila. Ovšem i tady ji osud škodolibě potrápil, když jí nevyšel ani druhý pokus. Leckdo by se možná v tomto okamžiku vzdal a jen by podotkl, že

vysokoškolská studia přece nejsou vším (a měl by v jistém smyslu pravdu), jenže v dobách mládí paní Ivany tato studia skutečně znamenala mnoho. Už jen proto, že nebylo zvykem, aby téměř každý druhý občan vystudoval alespoň bakalářský stupeň, jako je tomu dnes (především v důsledku zvýšeného počtu soukromých univerzit), a tak kdo skutečně absolvoval, platil ve svém oboru za plnohodnotného odborníka, jakých navíc není v okolí se srovnatelným oborem či diplomem dalších dvacet „na metr čtvereční“. Být vysokoškolsky vzdělaný bylo zkrátka v této době vzácnější a cesta k uplatnění díky tomu v jistém ohledu snazší.

Paní Ivana svůj sen ale nevzdávala ani po druhém neúspěchu a scénář se tak opakoval. Mladá žena vytrvala a snažila se dokázat, že o obor má skutečný zájem a je pro něj tím pravým člověkem. Do třetice všeho dobrého se proto hned, jak byla možnost, přihlásila. Třetí pokus již vyšel úspěšně a její sen se začínal postupně uskutečňovat přesně tak, jak si přála, byl s dvěma roky zpoždění. To si ale nijak zvlášť nepřipouštěla, neboť důležité bylo hledět do budoucnosti. Bohužel ji ale, jak sama později vzpomínala v rozhovoru pro Lidové noviny, příliš nepotěšili pedagogové, kteří tehdy začali vůči svým posluchačům zastávat jakýsi „moderní“ neosobní a poměrně odtažitý přístup. Dávno byly pryč poměry z doby první republiky, kdy byli profesori na své žáky sice mimořádně přísní, ale současně dokázali pomoci, motivovat a v případě nutnosti svým žákům i podat pomocnou ruku či jim nabídnout po absolutoriu osobní přátelství, nikoliv tedy jen na nástěnku vyvěsit studený termín s datem té či oné konzultace. A právě tahle postupná modernizace paní Ivanu mrzela. „*Učitelé na katedře romanistiky na naše snahy po osobním kontaktu*

a konzultacích reagovali tak, že nás vyzývali, abychom z fakulty odešli a vrátili se, až budeme něco umět. Také mi vadilo jejich neosobní jednání,“ řekla paní Ivana v rozhovoru z roku 1998 pro Lidové noviny. V rozhovoru s redaktorkou Práva Ivanou Hudcovou dále také vysvětlila, které momenty jí na studiu příliš neseděly: „*Jak už jsem říkala, nikdy jsem nechtěla studovat češtinu, byl to jen nutný přívažek k milované francouzštině. Při studiu češtiny jsem si připadala jak na pitevně. To neustálé rozpítvávání jazyka mi nic neříkalo: dvouhodinové semináře, při kterých se rozebírala jedna věta! Čistá teorie, zatímco já jsem zaměřená prakticky. Nebavilo mě se učit něco jenom proto, abych to pak memorovala na zkoušce.*“

Souhrn okolností ji tak nakonec hned v prvním ročníku vykolejil natolik, že se rozhodla po prvním roce na čas studia přerušit a nějak si vše v hlavě uspořádat. Toužila po studijní cestě do Francie, ale neměla na to jako vysokoškolská studentka ani dostatek finančních prostředků, ani možností. A tak se zapsala na hodiny francouzského jazyka na brněnské jazykové škole, kde se snažila zdokonalit. Poté se znovu vrátila na svou alma mater, kde pokračovala ve studiích a dostala se nakonec bez problémů až na samý závěr, ovšem ten jí nakonec přece kdosi přerušil. Byl jím její skutečný životní osud – začínající, ale současně v té době již poměrně úspěšný a známý politik Miloš Zeman.

Ještě na studiích však zastihl paní Ivanu rok 1989 a dnes již historický 17. listopad. Datum, kdy se začaly v naší vlasti dít převratné události a změny, datum, kdy bylo skutečně chvíli možné téměř cokoliv a ke slovu se dostávala nová společenská generace. Vzhledem k tomu, že žila v Brně, kam rovněž patřila i studijně, nemohla zažít na

vlastní oči okamžiky, které se tou dobou odehrávaly v Praze. I tak ovšem cítila, jak později zavzpomínala, zvláštní pocit, že její život najednou dostal zcela nový směr. „*Listopad – to byla euforie, otevřely se možnosti, které předtím nebyly. Byla jsem do té doby jen jednou u moře – v Bulharsku, ostatní svět pro mě byl zavřený. A tak jsme vyjely s kamarádkou do Paříže. Trhly jsme se od skupiny, naplánovaly si vlastní program a chodily po vybraných místech. Nerada něco absolvuji stádně... Před listopadem jsem taky předpokládala, že dokončím školu a bude následovat klasická pedagogická dráha. Tehdy bych si troufla učit na střední, ale dnes už ne,*“ zavzpomínala paní Ivana na svá studijní léta v rozhovoru s redaktorkou Práva Ivanou Hudcovou. Změna opravdu nastupovala, nemýlila se. Její intuice byla správná, přestože tehdy nemohla samozřejmě přesně vědět, co všechno vlastně přichází.

„Nepožádal mě o ruku. Nabídl mi ruku svou s otázkou, budu-li o ni stát.“

(Paní Ivana Zemanová o sňatku se svým manželem)

Osudové setkání

Tak by rozhodně bylo možné setkání Ivany a Miloše Zemana označit a osobně myslím, že by to bylo označení téměř stoprocentní. Zkrátka se měli setkat a tak se také stalo.

Osobnost Miloše Zemana, na konci dvacátého století poslance Federálního shromáždění za Občanské fórum, znala paní Ivana ze sdělovacích prostředků už jako studentka. Tou dobou byla velmi zaujata jeho názory a postoji, které, jak sama později mnohokrát opakovala, cítila úplně stejně anebo velmi podobně. Miloš Zeman ji ale určitě nezaujal jen jako politik čili významná osobnost, či dokonce jen jako charismatický a zajímavý muž. Oslovoval ji především jako člověk. Výjimečný člověk, který má velkou snahu v naší zemi něco dobrého prosadit, změnit a v reálném skutečném světě také udělat, přičemž při tom všem neztrácí potřebný nadhled a smysl pro humor. I proto se po delší době strávené na studiích rozhodla jít rovněž aktivně vstříc změnám nové doby a svou skromnou trochou nějak prospět veřejnému životu. Jistě zpočátku musela

přemýšlet, jak vlastně, a určitě to nebylo snadné rozhodování, ale tento zásadní krok za ni nakonec vyřešil sám osud. Napomohla jí totiž zpráva v novinách, že právě Miloš Zeman hledá do Prahy nové síly pro své oddělení. Ač byla v té době neznámá dívka z Brna, rozhodla se nejen na inzerát přihlásit, ale současně tak učinit i za cenu, že by musela těsně před zkouškovým obdobím, a navíc před státními závěrečnými zkouškami studium pro novou práci opustit. Rozhodla se. První výsledek jejího snažení nedopadl, jak například nedávno potvrdila v profilu ČT 24 také její dcera Kateřina, úplně dobře – to když jí zkušený a na praxi i vzdělání si velice zakládající intelektuál Miloš Zeman dobrosrdečně doporučil, aby namísto snahy o pracovní místo přece jen raději dokončila univerzitní studia. Ivana však nechtěla zůstat nečinná, což by jako studentka patrně ještě nějakou dobu zůstala, a jako nové pracovníci se jí navíc u Miloše Zemana otvírala budoucnost a šance na mnoho, mnoho pracovních zkušeností, jaké by ze žádných skript nikdy nevyčetla a ani si je neodnesla spolu se známou od státnic. Právě sám život bývá v podobných situacích nejlepším učitelem, a je proto někdy nejspíš lepší odtrhnout se od studentského, nic moc vážícího života a raději zkusit štěstí v reálném světě, což právě životní příběh paní Ivany dokazuje. Rozhodla se poslechnout svou intuici, které tak věřila, že pro ni dokázala nadchnout i ostatní. Miloše Zemana proto naléhavě přesvědčovala, že by nejen ráda pracovala, ale především by ráda pracovala pro jeho věc. „Po naléhání však řekl, aby ,tedy zavolala po červnových volbách‘. Osobní jednání a první setkání obou se odehrálo nedaleko budovy Federálního shromáždění v dnes už neexistujícím Domě potravin na Václavském náměstí. Zde

Zeman studentku Bednarčíkovou seznámil s tím, že v Prognostickém ústavu ČSAV zakládá vlastní oddělení. „Nabídek na místo sekretářky oddělení je dost. Zavolejte o pár týdnů později, jak jednání dopadlo,“ řekl. V září paní Ivana odešla od rozpracovaného diplomního úkolu a nastoupila do Zemanova oddělení,“ popisuje zlom v životě paní Ivany a zároveň i ono osudové setkání a rozhodnutí redaktor Pavel Blažek v Lidových novinách z roku 1998. Zajímavé je ale také bližší vysvětlení Ivany Zemanové v rozhovoru s redaktorkou Olgou Čermákovou pro Plzeňský deník v roce 1999. „Jednou napsal do Lidových novin, že dostává hodně korespondence a potřeboval by někoho, kdo by mu ji třídil. Upozornil, že se tím pádem omlouvá všem, kteří na jeho odpověď čekají. Na základě této informace jsem ho kontaktovala a po několika měsících jsem nastoupila do Prognostického ústavu v Praze, kde on byl zaměstnán, a začala s ním spolupracovat. Tím ovšem netajím, že se mi už předtím ohromně líbil a byl mi sympatický.“

Od té doby uteklo několik let, které strávila paní Ivana pracovně, v plném nasazení, protože úkolů, které dostávala, nebylo málo. Současně už ale bylo postupně jasné i to, že se nejen paní Ivaně líbí Miloš Zeman, ale současně i ona jemu. Nastal tak nakonec zvláštní, ale velice krásný moment, který ovšem skrývá i velké dilema, neboť snad nejsložitější, co se v lidském životě může v tomto kontextu přihodit, je upřímná láska k člověku, s nímž druhý sdílí pracovní vztah. Vždy jsou to pak velké otazníky, momenty, kdy jeden o druhém přemýšlí, jak on to asi cítí, jestli vůbec o něčem takovém přemýšlí... Jsou to zkrátka okamžiky velice krásné, romantické a zamilované literatury hodné, ale současně i velice složité, neboť stejně tak mohou pohádkově

začít novou životní etapu, jako naopak vše nešťastně zamotat. Zdaleka ne všechny podobné vztahy bývají oboustranné, a když se láska mine s cílem, bývá to vždy pro jednu stranu velmi smutné. V případě mladé Ivany a Miloše Zemana ovšem zřejmě probíhaly tyto vztahy plně harmonicky a pozvolna se rozvíjely, protože sympatie byla vzájemná. Navíc ani jeden nebyl ničím vázán – Miloš Zeman byl rozvedený a Ivana svobodná. „Až na jaře 1993 mně Miloš dal najevo, že by chtěl se mnou sdílet společný domov. Nepožádal mě o ruku. Nabídl mi ruku svou s otázkou, budu-li o ni stát,“ vysvětlila události kolem zlomového okamžiku paní Ivana v rozhovoru s Pavlem Blažkem pro Lidové noviny. Samozřejmě s nabídkou souhlasila. Civilní obřad se konal velice stylově, a to na pražské Novoměstské radnici v červenci roku 1993. Pan Zeman dal sice své paní krátce po nabídce sňatku slib, že zanechá politické činnosti a bude se dále věnovat jen té prognostické, ale byl předsedou pražské organizace České strany sociálně demokratické – ČSSD, do jejíhož čela byl nakonec i zvolen, a tak se nakonec slib o opuštění politické funkce nezrealizoval. To ovšem paní Ivaně nevadilo, neboť byla připravená po boku Miloše Zemana na cokoliv a dobře věděla, že si bere za muže nejen výjimečného člověka, ale také vynikajícího, přemýšlivého a aktivního politika, kterému není určeno se své dráhy jen tak vzdát, protože patří k nejlepším. „Jsem prostě žena politika. Je to můj životní styl, nikdy jsem nepoznala jiný,“ vysvětlila paní Ivana v roce 1998 redaktorce Moravskoslezského deníku.

Od té doby spolu Ivana a Miloš Zemanovi jdou společně životem až dodnes, do doby, kdy utvářejí „první pár“ České republiky.

Kromě lásky, mnoha a mnoha společných zájmů a názorů na všemožné otázky politické i kulturní je ještě více spojil také příchod dcery Kateřiny, která se manželskému páru narodila v roce 1994. Od té doby ovšem již uplynuly nejen měsíce, ale i léta a manželé Zemanovi spolu jako rodina prožívali vskutku nejrůznější a nejrozmanitější životní i pracovní události od těch méně radostných přes šťastné až po závrtné, k nimž se dozajista počítá například zvolení Miloše Zemana ministerským předsedou v roce 1998, tedy jeden z momentů, který rovněž napomohl k tomu, že se z Miloše Zemana stala v jistém slova smyslu legenda (nejen) v rámci historie naší české domácí politiky...

Miloš Zeman jako charismatický manžel

Současný prezident České republiky, manžel paní Ivany Zemanové, někdejší ministerský předseda, prognostik a zejména léty prověřený politik s nezaměnitelným charismatem se narodil dne 28. září roku 1944 v Kolíně. Jeho otec působil jako poštovní úředník a matčinou profesí bylo po celý život školství (povoláním učitelka). Právě Kolín byl proto také počátečním působištěm, kde současný prezident strávil nejen svá chlapecká léta, ale především zde i vystudoval mezi léty 1950–1959 základní devítiletou školu a poté i specializovanou školu střední. Už v této době se projevovala jeho záliba v historii, dějepise a také na jeho věk abnormální přemýšlivost o všech důležitých otázkách lidské existence a světa. Svě konečné rozhodnutí ohledně středoškolského studia ovšem nasměroval nakonec spíše tak trochu realisticky a pragmaticky, když nastoupil roku 1959 na střední ekonomickou školu, a to opět v Kolíně. Obor, který se jako jeden z mála nemůže nikdy nikomu v životě ztratit (neboť ekonomické záležitosti v nejrůznějších podobách

„Nedokážete si představit, jak obtížné bylo sehnat na Hradě brk.“

(Prezident Miloš Zeman u příležitosti slavnostní inaugurace nového rektora Univerzity Karlovy v Praze)

nás obklopují prakticky na každém kroku), studoval až do roku 1963, kdy se přiblížila maturitní zkouška a zároveň i jeden z prvních mezníků v životě Miloše Zemana. Ten souvisel s tím, čeho si já na našem současném prezidentovi vysoce cením, totiž s jeho zdravým a objektivně pojatým obdivem k našemu prvnímu prezidentovi – Tomáši Garrigu Masarykovi (1850–1937). Přičemž „objektivně pojatým obdivem“ v tom smyslu, že jako jeden z mála členů své generace dovedl ocenit již ve svém mladém věku nikoliv povrchní gloriolu TGM, nýbrž skutečný obsah Masarykových činů a jeho učení, které ve skutečnosti nelze zaškatulkovat, neboť se mu musí především porozumět. Miloš Zeman o skutečné porozumění usiloval již tenkrát, a tak nebylo divu, že si TGM vybral jako předmět jednoho ze svých školních referátů. Bohužel však v době, kdy uběhlo jen necelých třináct let od procesu s doktorkou Miladou Horákovou (1901–1950), která se mimo jiné snažila pokračovat v odkazu velkého TGM. Jakákoliv témata týkající se T. G. Masaryka byla považována minimálně za troufalost, bohužel v řadě případů i za vyzývavost, jež se prostě musela, „dle příležitosti a rozsahu“, potrestat.

Miloše Zemana tak trest za zajímavý badatelský záměr skutečně čekal a byl jím zákaz studia na vysoké škole. Pracoval tedy nějaký čas ve Strojárnách Tatra Kolín, kde mu až v roce 1965 bylo umožněno dálkové studium na VŠE v Praze. Dálkové studium spojené se zaměstnáním nebylo pro nikoho – a ani pro něj – jednoduché, ale tehdy jen zesílila jeho touha změnit nějak společenskou situaci, jež přišla s druhou světovou válkou a dovršila ji léta po roce 1948.

V roce 1969 úspěšně vystudoval Národně hospodářskou fakultu Vysoké školy ekonomické (VŠE) v Praze, kde zís-

kal diplom inženýra. Na svou alma mater se později vrátil i jako odborný pedagog, kde nějaký čas v rámci své specializace vyučoval. Roky relativního úspěchu ovšem vystřídalo další období nejistoty a usilovné práce, kdy se Miloš Zeman stával pro své vědecké články a statě, v nichž se snažil publikovat pravdu a pokud možno realistický pohled na danou věc, vládnoucí společnosti nepohodlným. A tak byl i nucen střídat zaměstnání. Zásadní zlom v jeho životě přišel v lednu roku 1990, kdy byl zaměstnán v Prognostickém ústavu ČSAV a koncem ledna byl za hnutí Občanské fórum kooptován do Federálního shromáždění. Tehdy se začala psát jeho poslanecká i politická kariéra. V roce 1992 vstoupil do strany s letitou historií – ČSSD, tedy do České strany sociálně demokratické, a později za ni byl zvolen poslancem. V letech 1996–1998 zastával významnou politickou funkci – funkci předsedy Poslanecké sněmovny (PS PČR), a roku 1998 se stal dokonce ministerským předsedou. Roku 2002 navíc kandidoval poprvé na post prezidenta České republiky, byl neúspěšně, neboť prezidentem tehdy byl zvolen jeho kolega Václav Klaus.

Roku 2009 v prosinci vznikla politická strana SPOZ – Strana práv občanů – zemanovci. A nakonec v roce 2013 po desetileté pauze, kdy se politice věnoval se střídavou intenzitou více či méně, vystřídal svého dlouholetého kolegu a politického soupeře a zároveň předchůdce Václava Klause ve funkci prezidentské. V historicky první přímé volbě prezidenta republiky byl zvolen ve druhém kole 54,8% hlasů hlavou státu. K tomuto zajímavému „soupeření“ i následování politického kolegy se svým osobitým humorem poznamenal, že „Václav Klaus je jediný silný protihráč, kterého jsem v politickém životě ČR potkal. Všichni ostatní byli stádo šašků.“

Ovšem nejen výrazné pracovní události a politické úspěchy jsou s osobností ing. Zemana bytostně spjaty, neboť v jeho životě existuje i celá řada jiných zajímavostí a událostí, které se víceméně pojí k jeho civilnímu a společenskému životu.

Jistou zajímavostí, i když v případě rodiny politika zase ne až tolik úplně překvapující, je například časté stěhování, které rodina Zemanových po celý život prožívala. S jejich působením je tak spjata řada míst včetně těch pražských a spolu s nimi i zajímavých historek. Vyberme aspoň jednu. Určitý čas rodina Zemanových přebývala v Praze na Ladronce. O tomto pražském služebním bytě se prý říkalo, že v něm sídlí Miloš Zeman jako legendární bytost a oblíbená postava řady filmařů – yetti. Alespoň tak prý to i sama manželka pana Zemana Ivana náhodou zaslechla při nákupu na pražské Ladronce. Na první pohled poněkud záhadné a podivné přirovnání má však ve skutečnosti docela humorné, možno říci, že i tak trochu bonmotové vysvětlení. „Zeman tu bydlí jako yetti. Nikdo ho na Ladronce neviděl, ale přitom každý tvrdí, že byl viděn.“ Tohle humorné přirovnání se objevilo v novinách v devadesátých letech a zmiňuje se o něm ve svém článku také redaktor Lidových novin Pavel Blažek.

Se současným prezidentem je od nepaměti spojen také jeho nepřekonatelný humor a umění nepokazit jediný bonmot, ba naopak, bonmoty přímo v dané situaci vymýšlet. A je pravda, že z rozmanitých trefných a někdy až neuvěřitelně nadčasových hlášek pana prezidenta by již před lety byla velmi slušná knižní sbírka čítající stovky reakcí na nejrůznější situace, problematiky a dění. Tzv. bonmoty Miloše Zemana ovšem nepatří vždy jen k takovým, které by měly být pouze vtipné či situaci odlehčující. Někdy naopak jde o hlášky, které jsou svým obsahem nanejvýš pravdivé, nadčasové,

a své posluchače by proto měly nenásilnou formou donutit alespoň k zamyšlení. Ale jaká „větná spojení“ vlastně k oněm legendárním bonmotům patří? Je jich mnoho, zmiňme tedy alespoň nejvýraznější. Mne osobně zaujala například hláška „Investice do člověka jsou podle mého názoru mnohonásobně účinnější než pouhé investice do betonu,“ již pronesl v kontextu s podivným vývojem současného moderního stavitelství a architektury. Upoutal mě také humorný osobní komentář k vlastní stravě: „Můj vztah k zelenině je veskrze pozitivní. Žádám ovšem, aby mezi mne a ji byl vsunut transformační mezičlánek, který se jmenuje prase.“ V kategorii těch hlášek, které slouží spíše k zamyšlení, stojí za připomenutí například: „Kdo jde příliš doprava, ocitne se vlevo,“ nebo „Pravda se rodí v menšině, ale není pravda, že každý menšinový názor je pravdou.“ Ať se však zaposloucháme anebo začteme do jakékoliv z prezidentových bonmotů, měla by nám být jasná především skutečnost, že jediný z nich nevznikl samoučelně, ale vždy obsahuje konkrétní sdělení, nad kterým je potřeba se zamyslet, anebo se mu naopak zasmát.

Nejen vysoce intelektuální a do hloubky promyšlený humor je však doménou prezidenta Zemana. Jednou z jeho vůbec nejsilnějších stránek je totiž ve skutečnosti dar výjimečného řečnictví, které zvládá natolik brilantním způsobem, že se například za celá léta svého působení – na rozdíl od zástupu svých kolegů – nemusel při jediném veřejném projevu opírat o napsaný text. Svě projevy si vždy připravuje a promýšlí předem, a když dojde na přednes, hovoří vždy jasně, klidně, vysoce kultivovaně, trefně, nejednou i humorně – a vždy spatra. Jakýkoliv prezidentův projev se tak stává vlivem jeho osobitého podání ve srovnání s často monotónními projevy jiných osobností (nejednou čtenými

či podpíranými papírem) mnohem silnější, působivější, srdečnější a především skutečnější, přičemž sledování jeho řečnického umění je pak pro samotného diváka skutečně mimořádným zážitkem.

Osobně jsem měla ve svém životě tu čest spatřit a slyšet pana prezidenta tak říkajíc naživo a na vlastní oči hned při několika vysoce slavnostních příležitostech, a to jak nyní, v době jeho prezidentské funkce, tak samozřejmě i – jak už bylo řečeno – v letech minulých. Událostí pro mne zatím nejvýznamnější byla nedávná inaugurace nového rektora pražské UK prof. MUDr. Tomáše Zimy, DrSc., MBA, jejíhož slavnostního konání dne 4. 3. 2014 se prezident republiky osobně zúčastnil. Pohled na plný sál historické auly Karolína, slovného středověkého místa s pozoruhodnými gotickými i moderními prvky v jedné syntéze, mne nebývale potěšil a tak trochu vlastně i dojal. Především faktem, že i v dnešní moderní uspěchané a sportovní době přece jen ještě existují určité letité zvyklosti, tradice a předpisy, které právě pro svou létitost bývají časem prověřeny jako nejlepší.

Jako ctitelku a obdivovatelku historických zvyklostí mne proto nemohlo neoslovit gesto pana prezidenta, který se rozhodl právě po vzoru dlouholeté tradice věnovat profesoru Zimovi u příležitosti jeho nástupu do funkce rektora jako dar dvě základní potřebné věci: bibli a brk. „Nedokážete si představit, jak obtížné bylo sehnat na Hradě brk,“ ohodnotil osobitě a humorně v závěru svého projevu situaci prezident Zeman. Samozřejmě že zejména brk není v současné počítačové době potřebnou záležitostí, spíše je to jen milý upomínkový předmět, ovšem kouzlo tohoto gesta nespočívá v jeho funkčnosti, ale v naplnění tradice...

*Novomanželský polibek budoucího prezidenta
s Ivanou Bednarčíkovou 2. 7. 1993*

„Pravdou třeba proti všem.“

(Karel Kramář, první čs. ministerský předseda,
a jeho osobitý bonmot, vyvedený zlatým písmem
na Kramářově vile, jeho bývalém obydlí)

Manželkou premiéra

Jak již bylo uvedeno, paní Ivana si od počátku velice dobře uvědomovala, že si bere za manžela nejen politika, ale současně i jednu z nejvýraznějších tváří své doby, což s sebou sice přináší do soukromého života mnoho společenských příležitostí a prestiže, ale na druhé straně především mnoho zodpovědnosti a současně i nejednu nestálost, mezi které patří například stěhování či ztráta soukromí a nutnost umět se vypořádat se zájmem okolí. Tak postupně postupovala od manželky předsedy Poslanecké sněmovny až po první dámu. Mezi tím vším však byla nezanedbatelnou zkušeností i pozice manželky ministerského předsedy.

„Manželkou Miloše Zemana je sedm let, paní premiérovou teprve sto osm dní. Životní styl Ivany Zemanové znamenala nová role zatím jen nepatrně. Od léta sice změnila svůj image – zvolila mahagonový přeliv a přírodní tóny líčení – a začala se častěji objevovat ve společnosti, ale na prvním místě je stále malá Kačenka a manžel,“

napsala trefně roku 1998 redaktorka Blesku Janoutová ve svém článku o paní Ivaně.

Bylo to v podstatě první velké a současně i nejvýznamnější předznamenání její současné společenské funkce, jež si vyžadovalo v mnoha ohledech stejné náležitosti a povinnosti. Být manželkou ministerského předsedy je totiž jen o málo méně náročné a jiné než být první dámou, tedy pokud vůbec lze takto obě společenské funkce manželek politiků porovnávat.

Ovšem patří-li něco k nejkrásnějším a současně i společensky nejvýraznějším povinnostem manželského páru ministerského předsedy a jeho ženy, nyní samozřejmě myšleno pouze v rámci soukromí, je to obývání prostor luxusní novobarokní Kramářovy vily, popřípadě dalších služebních prostorů k tomuto účelu určených. Ano, vím, že paní Ivana z častého stěhování do takovýchto služebních prostor nikdy velkou radost neměla, na druhou stranu si zase vždy vážila nových možností a zkušeností, ke kterým by běžně nikdy neměla příležitost se dostat. Připomeňme proto jedno ze sídel nejzajímavějších – Kramářovu vilu.

Koncem dvacátého století, kdy v Kramářově vile sídlila rodina Zemanových, spadala ovšem pod služební obytná místa mimo jiné také malá vilka v Břevnově, již Zemanovi obývali ve svých počátcích, než se stala obyvatelnou Kramářova vila, a již si paní Ivana velmi oblíbila. „Stěhování mně děsí, i když to beru jako životní nutnost. Z téhle vilky právě proto, že není tak velká a reprezentační, se mi bude těžce odcházet,“ charakterizovala břevnovskou vilku v roce 1998 paní Ivana v rozhovoru s redaktorkou Věrou Janoutovou. To ovšem ani v nejmenším neznamenalo, že by si později prostory výstavné Kramářovy vily nezamilovala.

Ještě než se dostaneme k samotnému pobývání manželského páru na tomto místě, je důležité poznamenat, že to byl právě Miloš Zeman a jeho rodina, kteří se roku 1998 stali v naší moderní historii prvními obyvateli tohoto objektu navazujícími na tradici Karla Kramáře, tedy obyvateli vily pro ministerského předsedu – premiéra.

Působivá Kramářova vila byla postavena těsně před první světovou válkou, mezi lety 1911–1914, jako soukromý dům pro manžele Kramářovy, Karla a Naděždu Nikolajevnu – zámožnou ženu ruské národnosti, jejíž styl se do realizace objektu výrazně zapsal. Ruský architektonický akcent ovšem není jedinou zvláštností. Velkolepý projekt, jenž byl svěřen do rukou významného vídeňského architekta Friedricha Ohmanna, vykazuje i prvky rakouských historismů a také nápadné prvky rakouské secese. Výsledkem tak byl jakýsi architektonický mix, který by bylo možné označit jako vídeňsko-ruský secesní novobarok. Přestože původně šlo o dům soukromý, jeho definitivní účel určilo hned po ukončení války zvolení Karla Kramáře prvním ministerským předsedou. Navíc vznik první republiky s sebou přinesl ještě větší oblibu výstavby vilek v těsném okolí Prahy (Bubeneč, Břevnov) osobnostmi tehdejší československé inteligence, a tak význam Kramářovy vily rostl. Samotná tradice osidlování této vily českými premiéry ovšem začala až o mnoho let později – právě s příchodem premiéra Zemana. Vila totiž až do roku 1948 sloužila pražské Národní galerii a později byla pro svou „nestylovost“ a „zastaralou nemodernost“ léta nevyužívána.

V dnešním tradičním působišti ministerských předsedů si Ivana Zemanová zamilovala podle svých slov především jeho umístění a působivý výhled na starou Prahu. Jednou

přiznala, že se chodívala tajně kochat nočním výhledem, a vydržela tu někdy tak dlouho, že ráno potom málem zaspa. Ovšem ty prchavé okamžiky každou noc se opakují, a přece pořád něčím jiné, ty za to stály...

Ale jak vlastně probíhal takový běžný den paní Ivany coby manželky ministerského předsedy? Už jen kvůli tak exkluzivnímu místu bydlení bych samozřejmě i já řekla, že nanejvýš luxusně, ovšem skutečná realita byla trochu jiná než ta nabízející se snová. Paní Ivana, jež nemá v oblibě falešnou, ale ani upřímnou okázalost, usilovala hned od počátku, aby mohla žít i za takovýchto podmínek pokud možno přirozený, běžný život. A tak byla jejím hlavním úkolem i zde především péče o rodinu, vaření a nějaké to uklízení. Opravdu – normální život. Paní Ivana v rozhovoru s redaktorkou Věrou Janoutovou v roce 1998 také prozradila, jak tenkrát vypadal u Zemanů běžný pracovní den. „Vstávám tak mezi půl šestou a půl sedmou ráno, abych udělala Milošovi snídani. Připravím mu přežehlený oblek, černou košili, kravatu, naleštěné boty, uvařím jeho oblíbený čaj Earl Grey a chleba s něčím dobrým a vypravím ho kolem osmé do práce. Pak vzbudím malou... Musím na nákup, čeká mě úklid bytu – a hlavně žehlení záplavy Milošových košil.“ Paní na hlídání či někoho na úklid ani v této době nevyužívala a s láskou pečovala o rodinu vždy pokud možno sama.

Po ránu také doprovázela dcerku Kateřinu do školy a na kroužky. Na nákupy chodívala často i do „dalekých nedalekých“ Dejvic, přičemž rozhodně nepohrdla tramvají.

Úloha premiérovy manželky přinesla paní Ivaně mnoho zkušeností, které oceňovala stejně tak tehdy jako dnes, když je už první dámou. Velice si vážila především mož-

nosti seznámení s mnoha zajímavými lidmi, s kterými by se, jak ona sama uvedla, prý mimo tuto manželovu funkci nikdy nesešla.

Také pobyt v Kramářově vile jí – dá se říci – v jistém ohledu učaroval, i když původní historické zařízení, jako například pravé novobarokní hodiny (s inventárním číslem popisným) či pravý míšeňský porcelán (též s inventárním číslem popisným), jí naháněly strach už jen vlastní hodnotou. Ovšem ponechat vše tak, jak má být, si na druhou stranu zase vždy vykládala jako svou povinnost číslo jedna, takže se snadno šila i s přítomností tolika drahocenných věcí ve vlastním bytě. „První její cesta po nastěhování prý vedla na střechu. Vydala jsem se na průzkum s fotoaparátem v ruce a ze střechy jsem si nafotila Prahu,“ uzavřela tehdy svůj rozhovor s Ivanou Zemanovou redaktorka Věra Janoutová.

Když se pak rodina Zemanova stěhovala z Kramářovy vily pryč a jednu chvíli to i vypadalo, že Miloš Zeman skončí v nejvyšší politice i politice vůbec, jistě si jen těžko paní Ivana představovala, že ji podobný, avšak ještě velkolepější osud čeká za několik let znovu. To už však nepůjde o manželku premiéra, nýbrž o manželku prezidenta republiky...

„Tu pozici si vnitřně až tak neuvědomuji a nepřipouštím. Vždycky jsem stála při manželovi a z toho plyne vlastně všechno, co dělám.“

(Ivana Zemanová v rozhovoru s redaktorkou Janou Blažkovou)

První dámou

V současné době je paní Ivana Zemanová již více jak rok první dámou a mnohým z nás se může zdát, že byla první dámou odedávna. Proč? Především proto, že se své role chopila nanejvýš klidně, odpovědně a především přirozeně, což je také její charakteristický osobní přístup. Lichá jsou proto slova některých žurnalistických kritiků, kteří naopak v prvních měsících často psali, že se nová první dáma ve své roli necítí dobře či že nepůsobí spokojeně. Jistě, paní Ivana o roli první dámy nikdy neusilovala a při nejrůznějších příležitostech působí především vážným dojmem, ale to jen proto, že se ve vážné a především vážené funkci nalézá. Navíc role manželky prezidenta je sama o sobě úloha vážná a důstojná. Je to přece zcela logické a mediální sféra (zejména bulvárně zaměřená), zvyklá na úplně jiné projevy na veřejnosti, se najednou nechala zmást racionální intelektuálkou, která ve skutečnosti nechodí pro dobrý vtip či bonmot daleko. Zejména senzacechtiví novináři najednou neměli před očima člověka, který má potřebu na sebe

upozorňovat, který rád rozdává falešné úsměvy a ochotně se s kýmkoliv a s čímkoliv vyfotí, nýbrž pravou dámou, dámou charakteristickou svým střídým a rozumným vystupováním. Ovšem co mne osobně tak trochu zklamalo (ale při stylu dnešní žurnalistiky se tomu bohužel nemohu divit), je to, že místo uznání či obdivu, které by byly rozhodně v případě pan Ivany za její přístup namístě, přicházely od novinářů spíše jen zaskočené reakce typu, že je paní Ivana smutná, odtazitá první dáma...

I tak se ale našla řada článků, které viděla v Ivaně Zemanové osobnost hned. Právě proto, že silnou a čitelnou osobnost módní výstřelky či ochotné pózování před fotografie nedělají – tu musí mít člověk v sobě.

U nové první dámy, paní Ivany Zemanové, byla již od počátku, kdy začínalo být velmi pravděpodobné, že se stane naší první dámou, obdivuhodná její skromnost. Tu si média zmateně vykládala jako odtazitost v době, kdy její manžel absolvoval náročnou prezidentskou kampaň a ona se jej rozhodla podpořit soukromě, nikoliv prostřednictvím tisku a televizní obrazovky. Opravdu, vždyť taková prezidentská kampaň je přece perfektní příležitost, jak se zviditelnit ve stínu některého z kandidátů, ať jste kdo jste. Kdo by takové šance nevyužil? Ano, mnoho lidí by jí využilo, ale paní Ivana, která nikdy neměla podobný styl prezentace zapotřebí, se této možnosti jednoduše nechopila. Navíc vyhrocená atmosféra, stovky novinářů na každém kroku a mnohdy doopravdy štvavá honička za senzací – to není a nikdy šálek jejího čaje nebyl. „Měla jsem velmi špatnou zkušenost s novináři, a to dlouhodobě. V posledních týdnech docházelo k takovým věcem, protože obýváme stále původní byt na sídlišti, že novináři zvonili, klepali na dveře a obtě-

žovali naprosto nevhodným způsobem. Na pietním aktu v Lánech se dokonce dotazovali na složení jídelníčku pro nadcházející oběd, a to na samotném hřbitově!“ uvedla paní Ivana v rozhovoru s bývalým redaktorem Práva Jiřím Ovčáčkem kuriózní, ale bohužel ubohé novinářské dotazy plynoucí z pokleslé úrovně naší domácí žurnalistiky. Obdobně pravdivý a trefný názor sdělila také v rozhovoru s redaktorkou Ivanou Hudcovou. „Na bulváru je hrozná ta nemožnost se bránit. Občas si říkám, jak by se tvářili bulvární novináři, kdyby na ně ‚druhá‘ (pozn. opačná strana, tj. významná osobnost) nastoupila se stejným kalibrem.“ S tím nelze nežli souhlasit.

Druhým momentem, kterým paní Ivana rozhodně jako nová první dáma zaujala, byla její mimořádná úcta k funkci a ke svým předchůdkyním, na jejichž místo spolu se svým manželem nastoupila. I to ukázalo, jak silně si své postavení paní Ivana uvědomovala. Ona si samu sebe na takovém místě nedokázala „tak nějak moc představit“, neboť je zcela přirozené, že skutečný intelektuál vidí napřed odpovědnost a teprve pak gloriolu. Naopak někam vpadnout s tím, že on je zaručeně nejlepší a historie na něj zkrátka nemá, je odjakživa samozřejmě vlastnost lidí zcela jiného charakteru.

A v neposlední řadě zaujalo také to, že se Ivana Zemanová dostala do role první dámy takřka ze dne na den. To vše pak způsobilo, že si veřejnost na ni zvykla poměrně rychle, zato v médiích se o ní přemítalo stále kolem dokola a zbytečně.

Jaká je tedy paní Ivana jako první dáma? V první řadě se necítí být z titulu funkce nějakou „výjimečnou celebritou“ a i jako první dáma usiluje o to, aby zůstala především manželkou Miloše Zemana, matkou dcery Kateřiny, ženou,

kteřá stojí při svém manželovi a rodině. „Vždycky jsem stála při manželovi a z toho plyne vlastně všechno, co dělám,“ řekla v rozhovoru s redaktorkou Blažkovou. Současně se snaží být nikoliv společenskou ozdobou, nýbrž pomocnicí slabým a dětem v nouzi.

Dalo by se tedy říci, že nová společenská úloha je pro ni důležitá především z hlediska racionální a praktické stránky, kdy se snaží být jak své rodině, tak veřejnosti co nejvíce užitečná.

O velmi racionálním postoji vypovídají také její začátky, na které se paní Ivany ptal bývalý redaktor Práva Jiří Ovčáček. Na otázku, zda pro ni vstup do role první dámy znamenal zásadní předěl, vysvětlila, že na jednu stranu ano, na druhou spíš ne. „Vím, jaké to je, být po boku člověka, který zastává vysokou funkci. Ale když manželovi skončilo funkční období, tak se můj způsob života radikálně změnil. Vždy říkám, že dvakrát nechci vstupovat do téže řeky, ale mám trochu pocit, že už jsem se trochu smočila.“

Jistou zajímavostí jejích počátků je i skutečnost, že ji do funkce a úlohy první dámy pracovně vlastně tak trochu uvedla nejen její předchůdkyně Lívia Klausová, ale i její kolegyně ze Slovenska, slovenská první dáma Silvia Gašparovičová, přičemž několika radami přispěla také její dlouholetá známá a kolegyně Eva Dzurindová. Obě dámy jsou totiž naší současné první dámě velmi blízké, zejména paní Dzurindová. „Já jsem s ní nejednala, já jsem byla ráda, že se s ní mohu po deseti letech vidět,“ vysvětlila paní Ivana a dodala, že ke Slovensku má velice vřelý vztah, neboť se cítí být (a díky svému otci – Slovákovi – samozřejmě právem) skutečnou „Čechoslovačkou“. „Polovina mé rodiny žije na Slovensku. Otec se tu narodil, a když přijedu na Slo-

vensko, tak mám tak trochu pocit, že přijíždím domů, a přesto se zde chovám jako na návštěvě.“ podotkla v rozhovoru pro Právo. S paní Gašparovičovou by ráda navázala další spolupráci. „Paní Gašparovičová mě seznámila se svým úřadem, s činnostmi, které se věnuje, a naše osobní setkání končilo tím, že do budoucna bychom mohly spolupracovat, ale nic konkrétního nezaznělo.“

Na otázku redaktorky MF Dnes, zda ji její nová úloha baví, odpověděla paní Ivana: „Zatím jsem se nesešla s ničím, co by mě vysloveně nebavilo. Ne všemu se však, bohužel, můžu věnovat tak důsledně, jak bych chtěla.“

Mě na paní Ivaně ve funkci první dámy zaujal především její oddaný vztah k rodině a svébytné stanovisko k otázce, zda by mohla první dáma současně s tímto společenským titulem zastávat také svou původní profesi. „Osobně si například nedokážu představit, že by prezidentova manželka vykonávala své civilní zaměstnání. Kdyby asi moc chtěla a prosadila si to, neměl by jí nikdo bránit, ale já se s tím neztotožnila. Byla jsem vždycky odpůrkyní dvoukariérového manželství, protože si myslím, že se žije tak rychle, až se vytrácí takové to pouto v rodinách a mezi přáteli,“ vysvětlila paní Ivana ve výše zmíněném rozhovoru pro Magazin MF Dnes. Osobně si myslím, že řešení této zvláštní situace by ale mohlo být přece jen podnětné. Samozřejmě, role první dámy je role první dámy, ale otázka, zda by se mohla v budoucnu některá z prvních dam věnovat své původní profesi, mně osobně až tak zbytečná nepřipadá, zejména v případě, jednalo-li by se o ženu, která předtím působila ve vědecké sféře. Dovedu si totiž docela reálně představit, že kdybych byla na místě první dámy, usilovala bych o možnost alespoň si občas „odskočit“ na půdu své alma mater

a uskutečnit nějakou tu přednášku či přidat ruku k dílu na nějakém vědeckém projektu. Nikoliv kvůli druhé kariéře, ale proto, že mne vlastní obor těší, ráda své názory a zkušenosti předávám a v neposlední řadě si myslím, že by přítomnost první dámy byla mezi pedagogickou společností nejen výjimečnou reálií, ale současně i důkazem, že ona dáma nezapomněla na půdu, z níž kdysi vzešla... Ovšem to je samozřejmě pouhá úvaha, na niž by musely znát odpověď také paragrafy zákonů, zda by vůbec něco takového bylo možné. Nicméně problematika role první dámy a jejího působení či nepůsobení v původní profesi by jistě měla být do budoucna diskutovaným tématem.

První dáma. Zní to – logicky – velmi noblesně. Nejvyšší ženská společenská role v naší zemi. Není pochyb, že řada žen by v této úloze měla přehnaná očekávání na splnění vlastních snů, ale realita je docela jiná. Téměř veškeré zajištění této funkce je totiž již tradičně spojeno s funkcí prezidenta republiky, zatímco jeho manželka z tohoto – řekněme – „servisu“ zcela vypadá. Taková byla nepsaná tradice prakticky již od dob první republiky až donedávna, kdy se tyto poměry rozhodla trochu přeorganizovat druhá manželka prezidenta Václava Havla Dagmar Havlová. To vyplývá i z reakce paní Ivany v rozhovoru s redaktorkou Janou Blažkovou. „Je zásluhou právě Dagmar Havlové, že teď už je na Hradě pro prezidentovu manželku vyčleněn speciální úřad... Pokud jde o pracovní záležitosti, tak si myslím, že je všechno dostatečně zabezpečené a ošetřené. Je to i díky mému okolí, těm nejbližším, mé tajemnici a asistentce,“ uvedla. Přičemž z další debaty obou žen (první dámy a redaktorky) vzešel i jistý paradox, kdy první dáma je sama za sebe, ale přitom není zvykem, aby se angažovala

ve své civilní profesi; tedy přesněji, zatím se to ještě nestalo. Paní Ivana tedy jen převzala svou funkci. „Převzala jsem pozici první dámy tak, jak byla nastavena v minulosti,“ vyjádřila se.

A ještě něco. Skromnost paní Ivany, která je, alespoň z mého úhlu pohledu, v některých záležitostech obdivuhodná, se nakonec projevila i v zajímavém rozhovoru s redaktorkou Ivanou Hudcovou, otištěném v Právu. Kromě jiných otázek vznesla totiž redaktorka na první dámu dotaz, jak plánuje budoucí domov, až se jednoho dne bude muset rodina Miloše Zemana vystěhovat z hradní Lumbeho vily, když se sem vlastně přistěhovala přímo z bytu na sídlišti v Praze-Stodůlkách. „A proč ne...? Nechci domek, protože starost o něj by byla jenom na mně – od sklepa po půdu,“ konstatovala s úsměvem, že by se klidně vrátila z Lumbeho vily zpět do paneláku, první dáma. A redaktorka vyděšeně reagovala: „To jsou pěkné kontrasty. Z podnájmu do parlamentní vily na Ladronce, pak do Kramářovy vily pro předsedu vlády, odsud na sídliště, a teď ze sídliště do vily u Hradu. Jaká bude další fáze této sinusoidy?“ K tomu musím snad jen dodat, že se údivu paní redaktorky ani nedivím, byť také nepatřím k milovníkům domků, především takových těch rychlostaveb „à la moderna“. Ovšem okrajové části Prahy... Ty jsou především příliš vzdálené jakémukoliv dění a životu, a nemá-li člověk automobil a náhodou vypadne MHD, je úplně odříznut od centra města. Nicméně za názor a především upřímnost paní Ivany nelze jinak nežli vyjádřit veliký obdiv, neboť i v tomto případě zůstává naprosto sama sebou a odpovídá vždy podle svého skutečného názoru a svědomí, nikoliv podle toho, co by kdo chtěl – či eventuálně mohl chtít – slyšet. A to je rozhodně výjimečné

a obdivuhodné. „Není důvod nechovat se normálně a civilně. Navíc se jen vezu ve stejném vlaku jako Miloš,“ vystihuje svůj přístup paní Zemanová ve výše zmíněném rozhovoru. K Lumbeho vile doplníme drobnou poznámku, že na ni volba coby „služebního bytu“, jak říká paní Ivana, nepadla jen tak náhodou, nýbrž proto, že skutečný původní byt prezidenta, o kterém se uvažovalo, byl v moderní době z velké části přestavěn. „Zpočátku se mluvilo také o Masarykově bytě na Hradě jako o variantě bydlení pro nás. Ten se ale v původní podobě nedochoval, jeho místnosti slouží jako kanceláře,“ vysvětlila první dáma paní Ivana v rozhovoru s redaktorkou Hudcovou, proč se rodina Zemanových jako ctitelka Masarykova historického odkazu nepřestěhovala do jeho původního prezidentského bytu.

„Můj obdiv má proto, že je to opravdová dáma – z pohledu jejího vystupování a chování i disciplíny nezbytné ke zvládnutí protokolárních záležitostí.“

(Ivana Zemanová o své předchůdkyni – paní Lívii Klausové)

„Horoskopy čtu málo a nevěřím jim.“

(První dáma a vztah k horoskopům)

„Ze všech manželek mi byla nejbližší Livia Klausová.“

(Ivana Zemanová v rozhovoru
pro Právo, 24. 1. 2013)

První dámy ...I první slečny

První dámy. Téma nanejvýš přitažlivé svým významem a stejně tak u nás jako jinde ve světě velice bohaté svými příběhy a životními osudy žen, které se vystřídaly na tomto zvláštním a pro ženu společensky nejprestižnějším postu. Samozřejmě kromě žen, jež se samy staly prezidentkami.

Československé, české ani slovenské země ovšem svou prezidentku nikdy neměly, a tak naši historii – podobně jako třeba historii Spojených států amerických – provází již zažitý klasický model muže-prezidenta a jeho manželky-první dámy. Je sice velkým tématem k diskusi, zdali by jednou mohla mít naše země prezidentku (přičemž autorka této knihy se soukromě domnívá, že by se tak mohlo stát roku 2028), neboť úřad prezidenta se v nejširší společnosti stále ještě považuje za především mužský post, byť fundovanější veřejnost snad už dávno pochopila, že o jmenování do jakéhokoliv úřadu nikdy nemá rozhodovat pohlaví, nýbrž individuální lidské schopnosti a možnosti. Ovšem pořád je tu jakýsi společenský „klasicismus“, který za každou

cenu udržuje tzv. „mužské funkce“, a naopak feministické skupinky, které zase prosazují všude hlava nehlava ženy jen proto, že to jsou ženy. Pravda je ale jinde. Například právě post prezidenta je skutečně spíše místem pro silného, vzdělaného, chytrého a zkušeného muže (třeba už jen proto, že jde o vrchního velitele armády), a rozhodně by proto nemohla zastávat podobnou funkci kdejaká žena, protože větší nové zaměření žen je skutečně úplně jiné. Na druhou stranu však existují výjimečné ženy, které dokážou na podobném místě fungovat více než adekvátně, v důsledku čehož není proto sebemenšího důvodu jim ve funkci bránit... Opakem k řečenému by pak mohly být zase ryze ženské profese, na které nemůže mít schopnosti každý muž, opět jen výjimka, a opět proto, že muži jsou zkrátka jinak naprogramovaní než ženy. To ovšem neznamená absolutní dělení na mužské či ženské profese... V každém případě je zajímavé si uvědomit, že taková žena, která by se stala prezidentkou, by pak byla výjimečným historickým unikátem, dokonce takovým, který by neměl u nás období.

Opusťme ale již fantazii o budoucnosti a vraťme se zpět do přítomnosti, respektive v této kapitole tak trochu do minulosti.

Právě v důsledku dosavadní absence ženy prezidentky ovládaly naši společenskou scénu tradičně již od počátku „pouze“ první dámy – manželky zvolených prezidentů, z nichž každá zanechala svůj specifický odkaz. Domnívám se, že by bylo vhodné si nyní učinit malou rekapitulaci.

V dobách první Československé republiky (1918–1938) šlo, byť bohužel poměrně krátce, o paní Charlottu Garrigue Masarykovou (1850–1923), manželku Tomáše Garrigua Masaryka (1850–1937). Paní Charlotte se vyznačovala

vysokou intelektuální úroveň a již za její doby se o ní často mezi hosty Hradu spekulovalo, že svými názory v rámci intelektuálních koniček T. G. Masaryka nejednou ovlivňovala, především v otázkách týkajících se literatury, klasické hudby a jazyků. Kromě jazykového a hudebního talentu byla ovšem na ženu své doby nebývale nadaná také na matematiku a logické myšlení. Původem byla Američanka se vzdálenými francouzskými kořeny, ale jakmile se její manžel stal československým prezidentem, naučila se česky, mluvila česky a vši silou se stavěla za manžela v rámci jeho myšlenky o Československu. Ctila naši historii a obdivovala ji. Stejně jako vysoký intelekt byla pro ni charakteristická především skromnost, nefalšovaná skromnost, pro niž si jí a samozřejmě i jejího podobně laděného manžela lid tolik vážil. Nepříjemnou skutečností ovšem byl její vážný zdravotní stav, který nakonec její výkon první dámy (i když v té době tato funkce ještě oficiálně neexistovala) nejenže značně omezoval, ale bohužel se jí stal i osudným.

První republika ale měla v tomto směru poměrně zajímavý „tandem“, když se role zesulé Charlotty všude, kde to bylo jen trochu možné, chopila její nejstarší dcera PhDr. Alice Masaryková (1879–1966). Je v podstatě její zásluhou, že už v počátcích naší republiky vznikla (opět neoficiálně) i úloha „první slečny“, i když se za ni nikdy neprovdaná Alice nepovažovala, neboť se snažila být spíše něco mezi dcerou prezidenta a první dámou. Veřejnost si na její aktivitu, která byla enormní, a nikoliv nezáslužná, zvykla. Někdy to ale bylo obtížné a Alici, která navíc jako jediná ze všech potomků TGM toužila být i jakousi nástupkyní svého otce (jenže nebyla syn, nýbrž „pouze“ dcera), často domlouval i expert na etiketu Jiří Guth-Jarkovský, že úplně

ve všem svou matku suplovat po boku otce nemůže. I tak ovšem zanechala v historii prvních žen výraznou a nepřehlédnutelnou stopu.

Druhou „první dámou“, kterou už veřejnost v její roli více sledovala, a proto se o ní někdy chybně hovoří jako o naší první „první dámě“, byla manželka prezidenta Edvarda Beneše (1884–1948) a jedna v oblékání a chování z nejelegantnějších žen poválečného Československa paní Hana Benešová (1885–1974). Veřejnost zaujala především svým dokonalým diplomatickým jednáním a chováním, které měla společné se svým manželem, jenž je dodnes historiky považován za jednoho z největších diplomatů světa. Hana Benešová, jež byla oproti své předchůdkyni bezdětná, své působení nasměrovala především k dobročinnosti, zejména ve vztahu k dětem, které měly v životě méně štěstí nežli jiné. Byla velmi intelektuálně zaměřená a dost možná srovnatelně nadaná jako její manžel. Na rozdíl od jiných intelektuálních, emancipovaných žen si však udržovala svou ženskost a manžela se „dohánět“ záměrně nepokoušela. Naopak, když mohla, pomáhala mu doma psát projevy a promýšlet postupy. Nikdy na veřejnosti ani doma nesahala po mužských projevech a dobrovolně se vždy stavěla do úlohy manželky, čímž se diametrálně lišila například od Alice Masarykové. Podobný vztah měla také ke svému vzhledu, který nikdy nezanedbávala. Naopak. Vždy věděla, co jí sluší, a svým jemnocitem a šarmem byla vzorem ženám své doby. Emancipovanost prostřednictvím omezování ženského šatníku rozhodně nepodporovala.

Další osobností, která zastávala pozici „první dámy“, tehdy spíše znovu „první slečny“, byla paní Milada Rádlová-Háchová (1903–1989), dcera Emila Háchy, do úřadu

neradostně uvedeného prezidenta v těžké době tzv. druhé republiky. U paní Milady šlo ale víceméně o formální záležitost, neboť její otec byl již při svém zvolení vdovcem a v době, kdy se země hroutila pod novým válečným konfliktem, šlo jen stěží prosazovat nějaké osobní ambice či společenské postavení. Jistou společnou vlastností ale paní Háchová se svým otcem měla. Oba byli totiž velkými milovníky klasického výtvarného umění, které nejenže sbírali, ale současně se snažili tomuto oboru domácího českého umění v galeriích pomáhat. Doba bohužel byla tolik zlá, že se tento jejich koníček stal později jen střípkem v dějinách a zajímavostí pro úzce specializované historiky a odborníky.

Po paní Háchové se na chvíli vrátila na své původní místo paní Hana Benešová. V tu dobu již známá tvář, jejíž pouhé vzezření vyvolávalo v lidech naději, že se konečně vše v zemi vrátí do původního stavu. Bohužel... Zdravotní stav těžce zkoušeného Edvarda Beneše se vlivem druhého válečného konfliktu jen zhoršil a roku 1948 zemřel. Ke slovu se dostala úplně jiná doba s diametrálně odlišnými lidmi, kteří učinili jednu z fatálně radikálních chyb, když usilovali o absolutní smazání všeho prvorepublikového...

V tu dobu přišla do úřadu první dámy paní Marta Gottwaldová (1899–1953), prostorově výrazná žena z „obyčejného lidu“, která měla obyčejný lid také reprezentovat. Je možné, že by se jí tento záměr býval i podařil, kdyby se však nesnažila zároveň předstírat na jedné straně skromnost a přitom si plně užívat výsad svého postavení, přičemž nešťastnou příslovečnou korunu tomuto jednání uštedřila svým vrcholně nápadným oděvním inspirováním, když se svými šaty a stylem snažila napodobovat svou předchůdkyni

Hanu Benešovou. Tu Hanu Benešovou, která tou dobou ještě dlouhé roky dožívala v ústraní, hlídaná a v záměrné anonymitě. Podobný mix chování Martě Gottwaldové, ať už byla ve svém nitru jakákoliv, příliš dobrou službu neučinil. Stará intelektuální třída její styl a vystupování nikdy neuznala a sféra tzv. obyčejných lidí najednou viděla jednu z nich v drahých šatech, což muselo být při trendu, který se tou dobou razil, přinejmenším podivné.

Martu Gottwaldovou vystřídala v roce 1953 žena prezidenta Antonína Zápotockého, paní Marie Zápotocká (1890–1981), o které se dá říci, že v počátcích se snažila působit jako ukázková manželka, která svého chotě ochotně podporovala ve všech politických aktivitách. Byla to původem obyčejná žena, která sice již neměla motivaci nějak se připodobnit k Haně Benešové či ke své přímé předchůdkyni, ale jinak žádný výrazný rozdíl neexistoval. Dodnes existuje poněkud kuriózní vzpomínka, že prý svého manžela i na oficiální veřejnosti familiárně oslovovala „táto“.

Po Marii Zápotocké následovala manželka prezidenta Antonína Novotného paní Božena Novotná (1910–1980). Žena, jejíž přítomnost v „úřadu“ první dámy je dodnes většinou označována za prakticky neviditelnou. Svůj soukromý život velice střežila a jen s málo lidmi se stýkala či doopravdy spřátelila. Současně se o ní hovoří také jako o ženě bez jakýchkoliv koníčků, zájmů a bez „jiskry“, tedy o osobnosti těžko identifikovatelné. Do nástupu role první dámy ji zaměstnávala pouze práce v domácnosti a péče o syna a manžela. Roli první dámy prý zastávala nerada a jistě obtíže jí činilo i jakékoliv vystupování na veřejnosti.

Záhadnou Boženu Novotnou vystřídala později paní Irena Svobodová (1901–1980), manželka prezidenta Lud-

víka Svobody. Stejně jako její předchůdkyně podporovala i ona v mladých letech manžela, s nímž měla dvě děti, syna Miroslava a dceru Zoe. Na rozdíl od některých svých předchůdkyň ovšem patřila svým způsobem k dozvuku „po-prvo-republikové“ vyšší společnosti fungující krátce po druhé světové válce do roku 1948, kdy se angažovala například v Červeném kříži. Jako manželka tehdy ministra národní obrany se objevovala také na řadě významných společenských událostí, ale říká se, že podobný styl života neměla ráda. Ten ji však jako první dámou nakonec neminul. Dodnes se ale o ní traduje, že svou přirozenou normálností byla blízká zaměstnaneckému personálu Hradu, z něhož ji měla řada lidí v oblíbě.

Irenu Svobodovou vystřídala po dlouhé době intelektuálně zaměřená a vzdělaná osobnost, paní Viera Husáková (1923–1977). V mladých letech studovala jazyky a pracovala jako novinářka. Mluvila velmi dobře francouzsky a německy, z němčiny i často bez problému překládala. Prezident Gustav Husák byl jejím druhým manželem, kvůli kterému se rozvedla, a prý jí nevadilo ani to, že se s ní její nový partner netoužil delší dobu oženit. Na svatbu ale nakonec došlo v roce 1975 prý proto, že bylo společensky nevhodné, aby nový prezident měl po svém boku místo manželky jen přítelkyni. Vedle manžela, vystudovaného právníka, tak působila na svou dobu moderní a tak trochu i tajemná žena jako rovnocenný partner. Vzájemného svazku si ale nakonec dlouho neužili. Konec jejího života určila letecká nehoda, při níž nešťastně zahynula. Pouť paní Husákové v roli první dámy a jedné z prvních, která se snažila být ve své úloze aktivní, tak byla přefata uprostřed jejího života.